

25.01.24р. 31гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Роль образу мелодії вальсу у відтворенні внутрішнього світу героїнь новели «Valse melancholique».

Глибокий психологізм твору як новаторство Ольги Кобилянської

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

I. Опрацювання навчального матеріалу.

Прослухайте: Chopin - Valse Melancholique in F-sharp Minor, No. 20 (Op. Posth.)

<https://www.youtube.com/watch?v=SXNRRJ2nRsw&t=10s>

Літературний рід: Епос.

Жанр

Психологічна новела (у творі насамперед відтворено думки та переживання жінок-інтелектуалок).

Деякі літературознавці зараховують «Меланхолійний вальс» за жанром до так званої «музичної новели». Провідними засобами зображення переживань персонажів, їхньої емоційної напруги виступають музичні образи та мотиви. Музика передає й загальний **меланхолійний** настрій твору.

Тематика

Зображення долі талановитих жінок-інтелекток, що присвятили своє життя служінню мистецтву, пошук ними свого життєвого шляху, самовизначення себе як неповторної особистості.

Провідні ідеї

Важливість ролі мистецтва та його вплив на людину, на її життя та світовідчуття; важливість захисту жінками власної гідності та права самостійно обирати майбутнє, необхідність повноцінної реалізації жінкою своїх духовних потреб, поваги суспільства до жінки як до особистості.

Ольга Кобилянська

Зауважте! Для розуміння ідейної спрямованості новели потрібно знати, що Ольга Кобилянська захоплювалась ідеями **фемінізму** й **емансипації жінок**. Ще у вісімнадцятирічному віці Ольга познайомилась із Софією Окуневською – освіченою дівчиною, що згодом стала першою на Буковині жінкою-лікарем, і Наталею Кобринською – письменницею та громадською діячкою, що

боролася за **емансипацію жінок**, тобто за надання жінкам усіх тих прав, які мали чоловіки.

Провідна ідея **феміністичного руху** полягає в тому, що в суспільстві домінують чоловіки, і це несправедливо, бо це домінування пов'язане з патріархальними пережитками, стереотипами та упередженнями (наприклад, твердження, що призначенням жінки є винятково виконання ролі дружини та народження й виховання дітей). Феміністки відстоюють рівність із чоловіками в культурному, громадському та приватному житті.

Історія написання твору

Новелу О. Кобилянської **«Valse mélancolique»** було опубліковано в **1898 р.** у «Літературно-науковому віснику», проте її німецькомовний варіант було написано чотирма роками раніше.

Безпосереднім поштовхом до написання новели стали непрості особисті стосунки письменниці з **Осипом Маковеєм**, нещасливе кохання до нього. Ольга Кобилянська порівнювала себе з героїнею твору **Софією Дорошенко**. Про **автобіографічність** твору відверто писала в листі до О. Маковея в 1898 р.: *«Прочитали - "Valse mélancolique" і знаєте історію мого життя. Се моя історія. Більше не кажу нічого»*.

Цілком можливо, що чоловік відчував докори сумління за її розбите кохання, адже першим твором, який він підготував до друку на посаді редактора «Літературно-наукового вісника», була саме новела «Valse mélancolique».

Ольгу та її героїню Софію поєднує не лише трагічне, нерозділене кохання, але й надзвичайна **любов до музики**. У сім'ї Ольги Кобилянської дуже любили музику, тому вже у вісім років письменниця, займаючись лише два місяці, змогла освоїти фортепіано й грати мелодії на слух. Письменниця була дуже обдаровано музично.

Серед музичних інструментів, якими вона володіла, можна виокремити фортепіано, дримбу та цитру. Улюбленим композитором Ольги був **Фредерик Шопен**. Також вона захоплювалася творчістю Моцарта, Мендельсона, Бетховена тощо. Музика мала важливу роль у подальшому творчому розвитку молодой письменниці.

Композиція «Valse Melancolique»: мотив вальсу у творі наскрізний і об'єднує всі події в завершене ціле.

У заголовок новели авторка винесла назву музичного етюд «Valse melancolique», який створила і тричі виконувала протягом твору піаністка Софія. За настроєм він складався із двох частин — легкої і безтурботної спочатку та бентежної і трагічної наприкінці. Своє враження про нього Марта передала так: *«Перша часть — повна веселості і грації, повна визову до танцю, а друга... О, та гама! Та нам добре знана ворохобна гама! Збігала шаленим льотом від ясних звуків до глибоких, а там — неспокій, глядання, розпучливе нишпорення раз коло разу, топлення тонів, бій, — і знов збіг звуків долину... відтак саме посередині гама смутний акорд-закінчення»*. Такий настрій твору ніби віддзеркалював щасливі та драматичні події, які переживала протягом свого короткого життя Софія Дорошенко.

Сюжет твору також має за настроєм виразну двочастинну будову. У першій переважає меланхолійний настрій, життя героїнь тече розмірено й майже одноманітно. Усе швидко змінюється з переїздом до помешкання піаністки Софії. Розповідь стає динамічнішою, напруженішою, що нагнітає передчуття неминучої трагедії. Бентежна гама меланхолійного вальсу стала ніби передчуттям піаністки низки подій у її власному житті, які призвели до фатальної **розв'язки** — смерті героїні.

Сюжет новели складається з кількох подій, що розповідають про неповних півроку із життя трьох інтелектуалок.

В експозиції дізнаємося про двох несхожих між собою жінок — Марту й Ганнусю, між якими постійно точаться розмови про кохання та плани на майбутнє. Епізод, коли до них приєднується музикантка Софія Дорошенко, становить **зав'язку** твору.

Письменниця спочатку знайомить нас із дівчиною через повідомлення служниці, яка передає своє враження від першої зустрічі з майбутньою квартиранткою. Непривабливі деталі її зовнішнього вигляду: гудзик від пальта, що тримається на одній нитці, покусані рукавички — не справляють на героїнь позитивного враження. Однак Марту вразила зовнішність Софії, у першу чергу її класичний античний профіль. Тому розповідає вона Ганнусі про «музику» тільки хороше, хоч вона її зовсім не знає. Через такий прийом О. Кобилянська інтригує читача й створює враження загадковості героїні.

Розвиток подій — це стрімке розгортання сюжету новели. Будні трьох приятельок спочатку були гармонійними й щасливими. Вони настроєво нагадували першу легку частину вальсу. Хвороба Софіїної матері ніби відмежовує першу «світлу» частину новели від подальших трагічних подій. Після смерті матері дівчина повертається до подруг, але з цього моменту за кожним рядком твору відчувається передчуття неминучої трагедії. Воно справджується, коли Софія отримує лист від дядька, у якому той відмовляє їй в утриманні. Дівчина не витримує цього удару й помирає, не досягнувши заповітної мети. Цей епізод є **кульмінацією твору**.

У розв'язці стає відомо про кілька років життя героїнь після Софіїної смерті. Марта щаслива у шлюбі, а Ганнуся самотужки виховує сина та вся поринула у творчість.

У «Valse melancolique» О. Кобилянська — новаторка щодо створення художньої форми. Словесний твір не лише наповнений музикою, а й звучить, як музика. Це виражається і в ритмічності оповіді з її перепадами від розміреного й неспішного темпу до швидкого й напруженого, а потім знову сповільненого, й у відтворенні симфонії почуттів героїнь, й у напруженій мелодійності слова.

Проблематика «Valse Melancolique»:

кохання; людини і мистецтва;

емансипації жінок;

духовного аристократизму і жіночої самореалізації;

філософської суперечності між прагненням людини до краси й досконалості та обставинами реального життя.

Художній напрям, стиль: модернізм — неоромантизм.

Примітки: Музика є центральним образом «Valse melancholique», з неї починається твір. Вона, крім того, що структурує новелу, виступає своєрідним символом, збагачує художні образи додатковими асоціативними значеннями, посилюючи динамізм сюжету та вплив на читача, розкриває внутрішній світ персонажів, є втіленням мрії про високий і недосяжний світ, виступає захистом від усіх життєвих негараздів, тому героїні й шукають у ній порятунку від драматизму життя. Музика також виражає сильну, горду й водночас ніжну та вразливу вдачу героїнь, тонко відтворює їхні настрої та душевні стани.

II. Закріплення матеріалу.

Дайте відповідь на запитання:

1. Яке значення у житті О.Кобилянської мала музика?
2. Як це проявилось у її творчості?
3. Що спільного, крім назви, між музичним твором Шопена і літературним О.Кобилянської?

III. Домашнє завдання

Підготуйте інформацію про досягнення жінок.